

Työtaistelutilasto 2013

(ja ennakkotietoja alkuvuodesta 2014)

Elinkeinoelämän keskusliitto

Työtaistelutilasto 2013

(ja ennakkotietoja alkuvuodesta 2014)

Sisältö

Esipuhe 3

EK:n jäsenyrityksissä 139 työtaistelua vuonna 2013 4

Lähes kaikki lakot laittomia 5

Työtaisteluita eniten teollisuudessa, kuljetuksessa ja liikenteessä 6

Työtaisteluilla pyrittiin vaikuttamaan työvoiman vähentämiseen ja työnantajan työnjohto-oikeuteen 7

Työtaisteluista aiheutuvat vahingot merkittäviä 8

Laittomista työtaisteluista mitättömät sakot 9

Suomessa enemmän laittomia lakkoja kuin kilpailijamaissa 10

Suomi on lakkoherkkä maa 12

Vuoden 2014 alkupuolella laittomia työtaisteluja entiseen tahtiin 12

Esipuhe

Luotettavat, ennakoitavat ja vakaasti toimivat työmarkkinat ovat perusedellytys yritysten kilpailukyvyille, uusille investoinneille ja työllisyyden kasvulle. Suomen työmarkkinajärjestelmää leimaa vuodesta toiseen toistuvat, pääasiassa laittomat työtaistelut, jotka eivät kuulu vakaasti toimivaan työmarkkinajärjestelmään. Niillä rikotaan myös järjestelmällisesti yhteisesti sovittuja pelisääntöjä. Laittomien työtaisteluiden määrä Suomessa on poikkeuksellisen suuri verrattuna esimerkiksi muihin pohjoismaihin.

Elinkeinoelämän keskusliiton keskeisiä tavoitteita on edistää työmarkkinoiden vakautta ja työrauhaa. EK on vaatinut useiden vuosien ajan työrauhalainsäädännön uudistamista siten, että se vastaa paremmin tämän päivän tarpeita ja takaa aidosti työpaikkojen työrauhan.

Nykyinen työrauhajärjestelmää sääntelevä lainsäädäntömme on vanhentunut. Siitä hyvänä osoituksena on seuraamusjärjestelmän toimimattomuus. Laittomista lakoista tuomittavat hyvityssakot ovat mitättömän pieniä ja eivät ole missään suhteessa laittomuuksilla aiheutettuihin vahinkoihin. Lisäksi työtuomioistuimen päätöksiä ei kunnioiteta, vaan laittomuuksia jatketaan työtuomioistuimen tuomioista huolimatta. Myös kynnys tukilakkoihin on matala, järjestelmä mahdollistaa suhteettomien tukilakkojen käyttämisen ja merkittävien vahinkojen aiheuttamisen kiistojen ulkopuolisille yrityksille.

Työllisyys ja kasvusopimuksessa sovittiin neuvottelujärjestelmän uudistamista koskevasta työryhmästä. Sen tehtävä on pohtia laajasti tarpeellisia sopimusjärjestelmän uudistuksia. Työryhmä pyrkii saavuttamaan neuvottelutuloksen viimeistään loppusyksystä 2014. EK pitää ensiarvoisen tärkeänä, että työryhmä löytää yhdessä ratkaisuja pelisääntöjen saattamiseksi 2000-luvulle. Yhä kiristynyt kilpailu ja yritysten verkottuminen tekevät yhteiskunnan aikaisempaa haavoittuvammaksi. Nykymallilla ei yksinkertaisesti ole varaa jatkaa.

Tämä julkaisu sisältää tietoja vuoden 2013 työtaisteluista EK:n kentässä. Julkaisussa on myös katsaus alkuvuoden 2014 työtaisteluihin. Lisäksi julkaisussa on tietoja työtaisteluista aiheutuvista vahingoista yrityksille ja työtaisteluiden kehityksestä Suomessa sekä kansainvälisesti. Osaltaan tiedot kuvaavat ja vahvistavat järjestelmän uudistamistarvetta.

Helsingissä syyskuussa 2014

Elinkeinoelämän keskusliitto EK
Työmarkkinat

EK:n jäsenyrityksissä 139 työtaistelua vuonna 2013

EK:n jäsenyrityksissä toimeenpantiin vuonna 2013 yhteensä 139 työtaistelua. Niissä menetettiin yli 25 000 työpäivää. Työtaisteluihin osallistui runsaat 18 000 työntekijää.

Suurin osa työtaisteluista oli lakkoja. Niitä oli kaikista työtaistelutoimenpiteistä 90 prosenttia. Muut työtaistelutoimenpiteet olivat pääosin ylityökieltoja, jarrutuksia ja lakonuhkia.

Työtaistelut jakautuivat melko tasaisesti koko vuodelle.

Kaiken kaikkiaan työtaisteluja oli vuonna 2013 enemmän kuin edellisenä vuonna. Myös joka neljänneksellä oli enemmän työtaisteluja kuin vuonna 2012. Työtaistelumäärien kasvuun vaikutti jossain määrin syksyllä 2013 käyty työehtosopimusneuvottelukierros.

Työtaistelut EK:n jäsenyrityksissä vuosina 2012 ja 2013

Vuosineljännes	Työtaisteluiden lukumäärä		Osallistuneet henkilöt		Menetettyt työpäivät	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013
1.	17	34	1 759	5 613	2 129	7 051
2.	25	44	4 150	5 466	5 520	7 622
3.	19	26	4 205	2 940	4 940	5 525
4.	30	35	4 853	4 119	4 665	4 901
Koko vuosi	91	139	14 967	18 138	17 254	25 099

Lähde: Elinkeinoelämän keskusliitto

Mitä ovat työtaistelut?

Työtaistelulla tarkoitetaan työn väliaikaista tahallista keskeyttämistä, työstä kieltäytymistä, sen hidastamista tai muuta painostuskeinoa jonkin päämäärän saavuttamiseksi joko työntekijäpuolen tai työnantajapuolen taholta. Jotta kyse on työtaistelusta, on toimenpiteen oltava luonteeltaan joukkotoimenpide.

EK:n työtaistelutilaston sisältämät työtaistelut jaotellaan seuraaviin ryhmiin:

- **Lakko**, jolla tarkoitetaan työstä kieltäytymistä.
- **Saarto**, jolla tarkoitetaan työntekijöiden pidättäytymistä työ sopimusten solmimisesta määrätyn työnantajan kanssa.
- **Jarrutus**, joka on työn tarkoituksellista hidastamista tai sen häiritsemistä.
- **Ylityökielto**, jossa noudatetaan vain säännöllistä työaikaa ja kieltäydytään kollektiivisesti yli- tai lisätyön tekemisestä.
- **Boikotti**, jolla tarkoitetaan työntekijöiden kieltäytymistä käyttää työssään esimerkiksi määrätyn alihankkijan tai toisen yrityksen toimittamia tarvikkeita tai palveluja. Boikotista on kysymys myös silloin, kun työntekijät julistavat jonkin yrityksen tuotteet tai palvelut ostokieltoon.
- **Työsulku**, joka on työnantajan toimeenpanema este työntekijöille. Sulkua edeltää yleensä työntekijöiden toimeenpanema työtaistelu.

Myös **uhkaus** toimeenpanna työtaistelu tai kieltäytyminen yhteistoiminnasta voi muodostaa työtaistelutoimenpiteen.

Lähes kaikki lakot laittomia

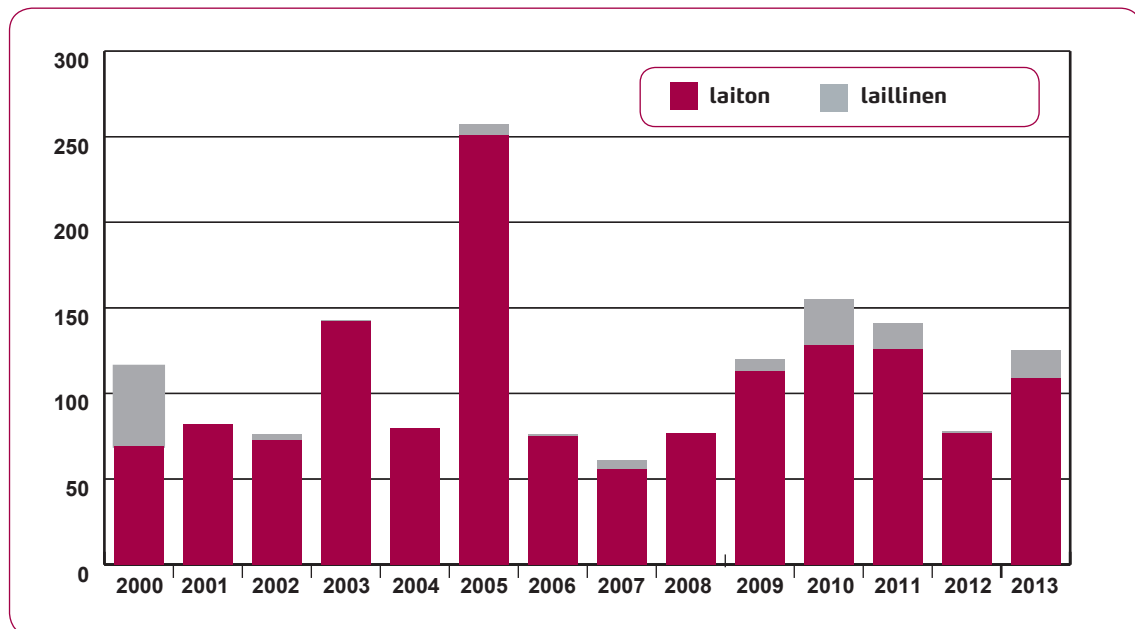
Ilmoitetuista 139 työtaistelusta 108 oli lakkoja ja 17 lakon uhkia. Lakoista 105 oli laittomia. Laittomien lakkojen osuus kaikista lakoista on 2000-luvulla vaihdellut 80 ja 100 prosentin välillä.

Laillisia lakkoja esiintyi enemmän edelliseen vuoteen verrattuna johtuen siitä, että työehtosopimuksia koskeva neuvottelukierros käytiin

vuonna 2013. Tästä huolimatta myös laittomien lakkojen määrä nousi edellisvuoden 77:stä 105:een.

Työtaistelut ovat laittomia silloin, kun työtaistelu kohdistuu voimassa olevaan työehtosopimukseen tai kun työtaistelun osalta ei noudateta työriitalain edellyttämää ennakkoilmoitusaikaa.

Lakkojen (ei.sis. lakonuhkia) määrä EK:n aloilla ja niiden laillisuus yritysten ilmoituksen mukaan

Lähde: Elinkeinoelämän keskusliitto

Työtaisteluita eniten teollisuudessa, kuljetuksessa ja liikenteessä

Työtaisteluista suurin osa toimeenpantiin teollisuuden yrityksissä. Kuljetuksen ja liikenteen osuus työtaisteluista oli 35 prosenttia ja muiden palvelujen 10 prosenttia.

Työtaisteluissa menetetyistä työtunneista 58 prosenttia menetettiin teollisuudessa. Työtaisteluihin osallistuneista työntekijöistä 57 prosenttia työskenteli niin ikään teollisuuden piirissä. Kuljetuksen ja liikenteen aloilla työtaisteluissa menetettyjen työtuntien osuus oli 30 prosenttia, kun taas työtaisteluihin osallistuneiden työntekijöiden

osuus oli 32 prosenttia. Palvelualoilla työtaisteluissa menetettyjen työtuntien ja osallistuneiden henkilöiden osuus oli selvästi vähäisempi.

Työtaistelut painottuivat edelleen tietyille aloille teollisuudessa. Isoimmat työtaistelut toimeenpantiin edellisten vuosien tapaan pääosin suurissa vientialojen yrityksissä. Kuljetus- ja liikenteen alalla esiintyi enemmän työtaisteluja edellisvuoteen verrattuna johtuen pitkälti uusien työehtosopimusten neuvottelukierroksesta.

Työtaistelut EK:n jäsenyrityksissä päätoimialoittain vuonna 2013

Toimiala	Työtaistelut		Osallistuneet henkilöt		Menetetty työtunnit	
	Lukumäärä	Osuus	Lukumäärä	Osuus	Lukumäärä	Osuus
Teollisuus	73	53 %	10 370	57 %	116 179	58 %
Rakentaminen	3	2 %	592	3 %	7 565	4 %
Kuljetus ja liikenne	49	35 %	5 714	32 %	60 502	30 %
Palvelut	14	10 %	1 462	8 %	16 549	8 %
Yhteensä	139	100 %	18 138	100 %	200 795	100 %

Lähde: Elinkeinoelämän keskusliitto

Työtaistelulla pyrittiin vaikuttamaan työvoiman vähentämiseen ja työnantajan työnjohto-oikeuteen

Vuonna 2013 yleisin syy työtaisteluille olivat yritysten sopeuttamistoimet. Runsaassa kolmanneksessa työtaisteluista syyksi ilmoitettiin työvoiman vähennys tai sen uhka.

Työnjohdolliseen menettelyyn ja työn järjestykseen liittyvät erimielisyydet olivat toiseksi yleisin syy työtaisteluun ryhtymiselle.

Kolmanneksi yleisimmäksi syyksi ilmoitettiin alan työehtosopimus ja neljänneksi muu sisäinen syy, kuten työnantajan harjoittama henkilöstöpolitiikka.

Suurimpien työtaistelujen syyt vaihtelivat huomattavasti. Koko yritystä koskevan työtaistelun syyksi saatettiin ilmoittaa esimerkiksi yksittäinen työnantajan päättävaltaaan kuuluva ratkaisu tai työnantajan tekemät linjanvedot.

Työtaistelutoimet, joiden perusteena on työvoiman vähennys tai sen uhka, erilaiset palkka-vaatimukset tai työnantajan henkilöstöpolitiikka, kohdistuvat lähtökohtaisesti aina työehtosopimukseen. Kun työehtosopimus on voimassa, edellä mainituilla perusteilla järjestyt työtaistelut ovat laittomia.

Työtaisteluiden lukumäärä EK:n jäsenyrityksissä ilmoitetun syyn mukaan 2013

Työtaistelujen syy	Työtaistelujen lukumäärä	Osuus
Palkkavaatimus tai muu palkkaerimielisyys	12	9 %
Työvoiman vähennys tai sen uhka	51	37 %
Työnjohdollinen menettely, työn järjestelyt	24	17 %
Työolosuhteet, työsuojelu	0	0 %
Muu sisäinen syy	16	12 %
Alan työehtosopimus	21	15 %
Tukitoimenpide	5	4 %
Muu ulkopuolinen syy	2	1 %
Syytä ei ilmoitettu/ei tiedossa	8	6 %
Yhteensä	139	100 %

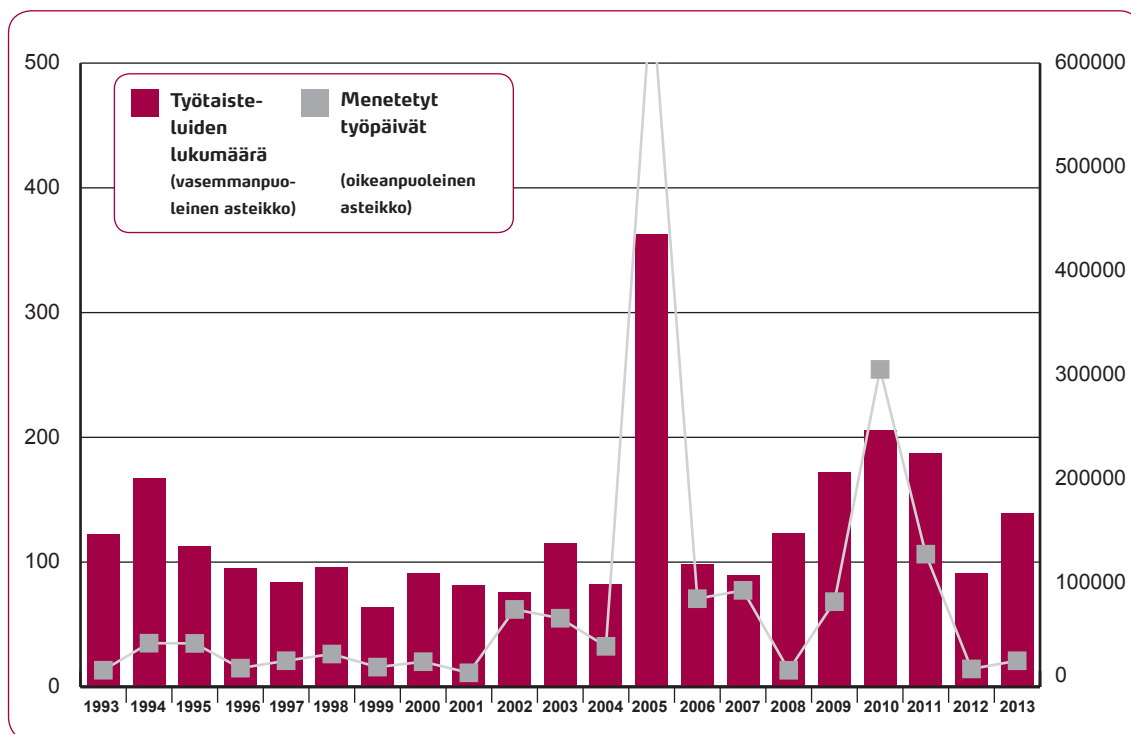
Lähde: Elinkeinoelämän keskusliitto

Työtaisteluista aiheutuvat vahingot merkittäviä

Perinteisesti työtaisteluista aiheutuvia menetyksiä on arvioitu työtaisteluista aiheutuvina työpäivämenetyksinä. Vuonna 2013 yritykset menettivät runsaat 25 000 työpäivää työtaisteluiden takia. Työtaisteluissa menetettyjen työpäivien määrä oli vuonna 2013 selvästi suurempi kuin vuonna 2012.

EK:n työtaistelutilastossa arvioidaan myös työtaisteluista aiheutuneiden taloudellisten menetysten kokonaismäärää. Yritysten arviot työtaisteluista aiheutuneista menetyksistä vaihtelevat tuhansista euroista aina miljooniin euroihin asti työtaistelua kohden.

Työtaistelujen määrä ja työaikamenetykset EK:n jäsenyrityksissä

Lähde: Elinkeinoelämän keskusliitto

Laittomista työtaisteluista mitättömät sakot

Julkaisua varten tarkasteltiin myös työtuomioistuimen vuoden 2013 laittomia työtaisteluja koskevia ratkaisuja. Kaiken kaikkiaan työtuomioistuin antoi ratkaisun vuonna 2013 yhteensä 193 jutussa. Näistä työtaisteluja koskevia juttuja oli 96. Tuomioista käy ilmi, että ammattiosastot ja/tai ammattiliitot tuomittiin maksamaan hyvityssakkoa koko vuonna laittomista työtaisteluista yhteensä noin 500.000 euroa.

Näiden laittomien työtaisteluiden vahingot yritykset arvioivat työtuomioistuimessa yhteensä n. 12,5 miljoonan euron suuruisiksi. Suhde tuomittujen hyvityssakkojen ja yrityksille laittomista työtaisteluista arvioitujen vahinkojen välillä osoittaa, että nykyisten työrauhasäännösten mukaiset seuraamukset laittomuuksista ovat mitättömän pienet aiheutuneisiin vahinkoihin nähden.

Esimerkkejä laittomista lakoista vuonna 2013, niistä työtuomioistuimessa (TT) tuomitut hyvityssakot ja yritysten näistä lakoista arvioimat vahingot:

1. **TT:2013-38:** Yrityksen kahden toimipisteen työntekijät olivat lakossa 13.2.2013 kello 6 ja 18.2.2013 kello 6 välisen ajan. Lakkoon osallistui noin 270 työntekijää. Lakon syyksi työntekijät olivat ilmoittaneet tyytymättömyyden tulospalkkiomittaristoon. Lakko aiheutti 2 200 työtunnin menetyksen ja 2,5 miljoonan euron taloudelliset vahingot yritykselle. Ammattiosastot tuomittiin maksamaan hyvityssakkoa yhteensä 6.600 €
2. **TT:2013-112:** Yrityksen työntekijät ovat olleet lakossa 13. ja 14.5.2013. Lakkoon osallistui 68 työntekijää. Työnseisaus on toimeenpantu vastalauseena työnantajan harjoittamalle henkilöstöpolitiikalle ja toiminnalle seisokin aikana. Työnantajalle on työtaistelusta aiheutunut noin 780.000 euron suuruiset taloudelliset menetykset. Ammattiosasto tuomittiin maksamaan hyvityssakkoa 2.800 €
3. **TT:2013-121:** Työntekijät olivat olleet lakossa 14. – 15.3.2013. Lakko oli ollut vastalause työnantajan 14.3.2013 tekemälle ilmoitukselle käynnistää yrityksessä yt-neuvottelut, joiden tuloksena oli mahdollisesti 310 työntekijän irtisanominen. Lakolla oli painostettu työnantajaa luopumaan suunnitelluista irtisanomisista ja töiden uudelleen järjestelyistä. Lakkoon osallistui noin 122 työntekijää.
Lakon vuoksi yritys joutui peruuttamaan yhteensä 10 lentoa, mistä on aiheutunut yhteensä välittömästi ainakin 455.000 euron suuruinen vahinko. Tämän lisäksi lakon johdosta aiheutui tarvetta teettää osastolla ylitöitä ja yksi huolto myöhästyi vielä yli viikon päästä työtaistelun päättymisestä.
Ammattiliitto ja ammattiosastot tuomittiin maksamaan hyvityssakkoa yhteensä 9.800 €
4. **TT:2013-130:** Työtaistelu yrityksessä alkoi 24.5.2013 kello 22 ja päättyi 25.5.2013 kello 6. Lakkoon osallistui 35 työntekijää. Lakon syyksi ilmoitettiin mielenilmaus, koska työnantaja ei ollut ryhtynyt toimenpiteisiin vuorotyönjohtajan siirtämiseksi muihin tehtäviin. Työtaistelun johdosta menetettiin 280 työtuntia. Lakosta aiheutui vahinkoa yritykselle noin 171.000 euroa. Ammattiosasto tuomittiin maksamaan hyvityssakkoa 1.300 €.

Suomessa enemmän laittomia lakkoja kuin kilpailijamaissa

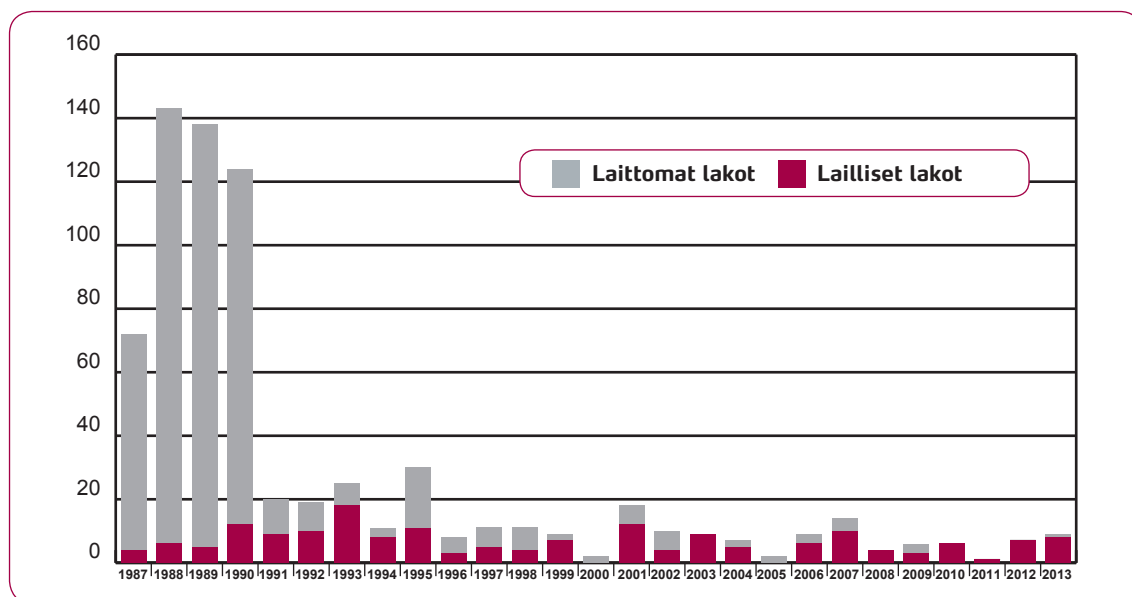
Suomessa laittomien lakkojen osuus on pysynyt jatkuvasti poikkeuksellisen korkeana. Tämä erottuu myös kansainvälisessä vertailussa.

Esimerkiksi Ruotsissa on ollut viimeisten neljän vuoden aikana vain yksi laiton lakko. Laittomien lakkojen määrä väheni Ruotsissa

merkittävästi 1990-luvun alussa. Silloin muutettiin lainsäädäntöä siten, että myös yksittäinen työntekijä voi joutua vahingonkorvausvastuuseen, jos hän ryhtyy laittomaan lakkoon.

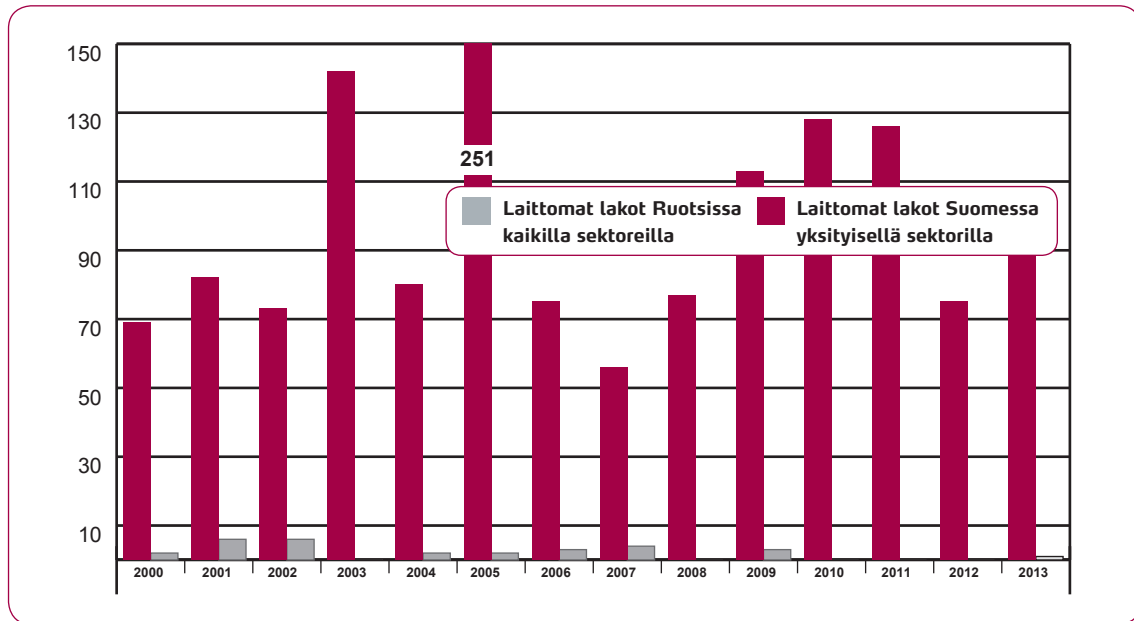
Myös Saksassa laittomia lakkoja on suhteellisesti hyvin vähän.

Lakkojen lukumäärä Ruotsissa

Lähde: Medlingsinstitutet

Laittomien lakkojen lukumäärä Suomessa ja Ruotsissa

Lähde: Medlingsinstitutet ja EK

Suomi on lakkoherkkä maa

Suomi on kansainvälisesti verrattuna varsin lakkoherkkä maa. Eurostatin, ILO:n ja kansallisten tilastovirastojen mukaan Suomi on työtaisteiluissa menetettyjen työpäivien osalta Euroopan kärkimaita. Esimerkiksi Saksassa ja Ruotsissa työtaisteluita on suhteessa huomattavasti vähemmän kuin Suomessa. Saksassa menetettiin

vuosien 2000 ja 2012 välisenä aikana työtaistelujen johdosta keskimäärin vuodessa noin neljä työpäivää tuhatta työllistä kohden. Ruotsissa menetykset olivat vastaavana aikana noin 16 ja Suomessa peräti noin 60 työpäivää tuhatta työllistä kohden. Saksassa ja Ruotsissa työrauha toteutuu paremmin kuin Suomessa.

Vuoden 2014 alkupuolella laittomia työtaisteluita entiseen tahtiin

Ennakkotietojen mukaan EK:n aloilla oli vuoden 2014 kuuden ensimmäisen kuukauden aikana 72 työtaistelua joihin osallistui yli 12 000 työntekijää. Näistä valtaosa oli jälleen laittomia lakkoja. Laittomissa lakkoissa menetettiin puolessa vuodessa yli 15 000 työpäivää. Työrauhahäiriöt olivat yleisiä siitä huolimatta, että vuoden 2014 alkuvuodesta ei käyty työehtosopimusneuvotteluita. Ensimmäisen puolen vuoden aikana lakkoilu häiritsi erityisesti elintarviketeollisuutta ja ahtausalaa.

Elintarviketeollisuuden Varsinais-Suomessa sijaitseviin yrityksiin kohdistui varsinaisen laittomien lakkojen aalto vuoden 2013 lopussa ja vuoden 2014 alussa. Näistä työtaisteluista räikein nähtiin helmi-maaliskuussa 2014 Uudessa-

kaupungissa sijaitsevassa soijatehtaassa. Elintarviketyöläisten liitto ja paikallinen ammattiosasto tuomittiin yhteensä 5 kertaa samasta laittomasta työtaistelusta sakkoihin. Työtaistelutoimet vaikuttivat osaltaan yhtiön konkurssiin hakeutumiseen kesäkuussa 2014.

Toinen laajasti vahinkoa aiheuttanut työtaistelu toteutettiin AKT:n toimesta, kun Suomen satamat pysäytettiin päiväksi kesäkuussa 2014. Syynä työtaisteluun oli venäläisen varustamon merimiesten työehdot.

Satamalakon vahinkojen lopullista määrää logistiikkaketjulle sekä teollisuudelle ja kaupalle on vaikea arvioida. Vahingoissa puhutaan kuitenkin useista miljoonista euroista.

Työehtosopimuksella sovitaan työrauhasta

Työehtosopimus on työmarkkinajärjestöille tärkeä keino ohjata työsuhteiden sisältöä ja sopia samalla työrauhasta.

Jos työehtosopimusten tulkintaa koskevia erimielisyyksiä ei pystytä sopimaan työehtosopimusten mukaisessa neuvottelumenettelyssä, työtuomioistuin ratkaisee oikeusriidat.

Verkottuneessa taloudessa työrauhahäiriöt aiheuttavat yleensä mittavia vahinkoja myös ulkopuolisille. Näitä ovat muut yritykset ja niiden työntekijät, yritysten asiakkaat sekä suuri yleisö, joilla ei ole mitään mahdollisuuksia vaikuttaa itse kiistaan.

EK:n työtaistelutilasto

Elinkeinoelämän keskusliitto ja sen edeltäjäjärjestöt ovat keränneet tietoja työtaisteluista 1970-luvun alusta lähtien. EK:hon ja sen jäsenliittoihin järjestäytyneillä työnantajilla on ollut vuodesta 1971 alkaen jäsenyyteensä perustuva velvollisuus ilmoittaa työtaisteluista työnantajaliitoilleen. Nämä ovat puolestaan toimittaneet tiedot EK:lle.

EK:n työtaistelutilasto toimii myös Tilastokeskuksen laatimana virallisena työtaistelutilastona yksityisen sektorin osalta.

EK:n työtaistelutilaston piiriin kuuluvat kaikki jäsenyrityksissä toimeenpannut työtaistelut. Sellaisia paikallisia työtaistelutoimia, joista ei aiheudu yrityksille selkeästi menetettyjä työpäiviä, ilmoitetaan tilastoon kuitenkin harvoin. Työtaistelutilasto kattaa siten käytännössä kaikki lakot ja työsulut, mutta ei esimerkiksi kaikkia saartoja tai jarrutuksia. Myös suppeiden lakkojen osalta tilaston kattavuus voi olla jossain määrin puutteellinen. Näin ollen työtaisteluita on todennäköisesti enemmän kuin EK:n työtaistelutilasto kuvaa.

Työtaistelutilaston kattavuuden parantamiseksi ja tietosisällön täydentämiseksi työtaistelutilastointia on uudistettu vuoden 2009 alusta. Uusina tietoina kysytään myös tietoja työtaistelu-uhista.

EK:n työtaistelutilasto ei sisällä järjestäytymättömien työnantajien eikä julkisen sektorin työtaisteluita.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK
PL 30 (Eteläranta 10), 00131 Helsinki
Puhelin 09 420 20
Faksi 09 4202 2299
www.ek.fi

Lisätietoja:

Asiantuntija
Minna Etu-Seppälä
Puh. 09 4202 2280

Tutkimuspäällikkö
Jari Haapasalmi
Puh. 09 4202 2298

Tutkimusassistentti
Tuire Lampinen
Puh. 09 4202 2244

Raportti internetissä:
www.ek.fi/julkaisut

Ulkoasu: Arja Nyholm, Jumo Oy

Syyskuu 2014